

РОЗДІЛ 4. БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТВАРИННОГО ТА РОСЛИННОГО СВІТУ

ОСОБЛИВОСТІ ФЛОРИ СУХОДІЛЬНИХ ЛУКІВ ОКОЛИЦЬ М. ПОЛТАВИ

*Гапон С.В., Власенко Є.М.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Відомо, що лучні фітоценози належать до інтразональних типів рослинності та формуються при різних кліматично-грунтових умовах. Важливими складовими лук є травостій та дернина. Остання містить опад та підстилку. Адже це відмерла складова, яка поступово переходить до складу фітоценосередовища і забезпечує в подальшому існування не лише рослинної складової лучних біогеоценозів, а й його інших організмів, в тому числі і багаточисельних редуцентів. Останні якраз і існують за рахунок розкладених частин опаду та підстилки та повертають рештки живих організмів до колообігу речовин. На різних за типологією лук утворюються і різні запаси опаду та підстилки. Вони залежать від різних факторів, в тому числі і флористичної складової тих чи інших лучних фітоценозів, яка відіграє в формуванні лук найважливішу роль.

Лучні фітоценози Лівобережного Лісостепу України, в тому числі і суходільні луки Полтавщини вивчала відомий вчений – Лариса Дмитрівна Орлова [1]. Її регіон дослідження – переважно природні лучні фітоценози. Але фрагменти суходільних лук трапляються і в околицях урбоєкосистем. Тому метою нашої роботи і було дослідження флори суходільних лук в околицях м. Полтави та її аналіз.

Матеріалом для проведеної роботи слугували дослідження флори лук, проведені нами в районі с-ща Червоний шлях, сіл Яківці та Розсошенці – в околицях м. Полтави. Територіально суходільні луки займають незначні площі і сконцентровані на схилі залізничної колії, що з'єднує дві залізничні станції Полтаву Південну та Полтаву Київську(с-ща Червоний шлях, сс. Яківці, Вороніна) та схилі біля Розсошанської плакорної діброви. Маршрутним методом та на пробних ділянках, закладених нами на луках, було обстежено флористичний склад лучних фітоценозів, з яких ідентифікувався видовий склад рослин та проведено аналіз флори.

У результаті наших досліджень було встановлено, що флора обстежених суходільних луків становить 119 видів квіткових рослин, 1 вид вищих судинних спорових рослин (*Equisetum arvense* L.) та 5 видів мохів. Відділ Мохи репрезентований 4 видами:

Abietinella abietina (Hedw.) Fleysch., *Syntrichia ruralis*, (Hedw.) F. Weber & Mohr., *Ceratodon purpureus* (Hedw.) Brid., *Bryum argenteum* Hedw., *Brachythecium albicans* (Hedw.) Schimp. У зв'язку з добре розвиненим трав'янистим покривом на луках, мохи зростають дрібними куртинками, іноді трапляються як домішки. Основу флори становлять квіткові рослини, які формують суходільні фітоценози.

Флора квіткових рослин налічує 119 видів, які належать до двох класів, 21 родини, 87 родів. Клас *Magnoliopsida* репрезентований 102 видами з 72 родів, 18 родин, *Liliopsida* – 20 видами з 15 родів та 3 родин. Основу флори становлять родини: *Asteraceae* (19 видів), *Fabaceae* (14 видів), *Poaceae* (13), *Lamiaceae* (11), *Brassicaceae* (10), *Apiaceae* (8), *Caryophyllaceae*, *Rosaceae* (по 6), *Boraginaceae*, *Scrophylariaceae* (по 5). Родини *Ranunculaceae*, *Cyperaceae* представлені 4 видами кожна, а родина *Liliaceae* – трьома. Решта родин містять по одному-два види кожна. Родовий спектр характеризується наявністю маловидових родів. Тільки роди *Trifolium* L., *Carex* L. представлені на суходільних луках 4 видами кожен, роди *Ranunculus* L., *Verbascum* – трьома. 14 родів репрезентовані двома видами кожний. Це роди *Stellaria* L., *Rumex* L., *Euphorbia* L., *Potentilla* L., *Medicago* L., *Plantago* L., *Centaurea* L. та ін. Більшість родів досліджуваної флори репрезентовані одним видом кожний. Перевага одно- та двовидових родів у структурі флори суходільних лук свідчить про її міграційний характер. Основу флори суходільних луків становлять види класу дводольні, тоді як однодольних рослин питома фага менша. Але, необхідно відмітити, що низка однодольних відіграє важливу роль у формуванні лучних фітоценозів. Так, на окремих ділянках по схилі залізниці помітна формотворча роль пирію повзучого, костриці лучної.

На жаль, активний вплив антропоічного фактору, близькість залізничної колії впливають на флористичну складову лук. Більшість лучних фітоценозів є трансформованими, забруднені залишками побутового сміття, забур'янені. Хоча в низці ділянок відмічено нами типові лучні комплекси, які містять всі відомі для лук групи рослин за господарським призначенням. Це групи злаків, бобових рослин та різнотрав'я. Група осок, яка більш яскраво виражена на заплавах луках, представлена всього чотирма видами: *Carex praecox* Schreb. *C. colchica* L. та ін. Серед представників родини *Poaceae* нами виявлені: *Elytrigia repens* L., *Festuca pratensis* Huds., *Poa pratense* L., та ін. Серед рослин родини Бобові найчастіше зустрічалися *Trifolium pratense* L., *Medicago sativa* L., *M. lupulina* L., *Coronilla varia* L., рідше *Trifolium repens* L., *T. alpestre* L., *Lotus corniculatus* Klok., *Vicia cracca* L.

Багатим та різноманітним є група різнотрав'я. З родини Розові найчастіше відмічені нами на луках види: *Agrimonia eupatoria* L., *Fragaria vesca* L., *Potentilla argentea* L., родини Селерові –

Falcaria vulgaris Berhn., родини ранникові – *Linaria vulgaris* L. та ін.

На обстежених нами суходільних луках виявлено види, не характерні цим типам рослинності. Так, нами були виявлені непоодинокі зарості *Ambrosia artemisiifolia* L., *Chenopodium album* L., *Anisantha tectorum* L. та ін. Наявність видів рослин, не властивих лучним фітоценозам, свідчить про їхнє руйнування та можливі зміни у флористичному складі в майбутньому.

Література

1. Орлова Л. Д. Екоморфна насиченість біо- і ценоморф лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України. Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель. 2013. Вип. 42. С.36-45.

ВІДДІЛ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В.Г. КОРОЛЕНКА

*Сагайдак В., Гомля Л.
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка, Україна*

Здоров'я – це запорука щасливого життя, тому нам необхідно приділяти велику увагу його збереженню. Але що ж робити, якщо ти вже захворів? На допомогу приходять таблетки, порошки, креми, мазі, краплі та сиропи і майже кожна ця форма медичних препаратів містить у своєму складі діючу речовину рослинної субстанції.

Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка налічує величезну кількість представників рослинного світу, які використовуються у медицині. На ділянках, в колекційному відділі, в оранжереях можна знайти чимало як добре відомих, так і мало поширених цілющих рослин, які використовуються як в науковій, так і в народній практиці для лікування та попередження хвороб.

Серед добре всім відомої і уживаної на Україні лікарської дендрофлори потрібно вказати на такі: дуб звичайний, ясен звичайний, березу бородавчасту, горіх грецький, липу серцелисту, сосну звичайну, абрикос звичайний, аронію чорноплідну, барбарис звичайний, види глодів, шипшин, шовковиці, груш, яблунь, слив, бузину чорну, калину звичайну, бузок звичайний, ліщину звичайну.

Разом з тим, терапевтичними властивостями володіють і екзотичні інтродуковані представники дерев та кущів. Наприклад, екстракт листків гінґо дволопатевого поліпшує кровообіг, відвар та настої бархата амурського використовують при пневмонії і туберкульозі, а плоди – як глистогінний засіб. Листя і плоди гледичії